

**UNA APROXIMACIÓ AL PATRÓ ACTUAL
DE LA MORTALITAT GENERAL I DE LA
TERCERA EDAT A LES ILLES BALEARS**

Una aproximació al patró actual de la mortalitat general i de la tercera edat a les Illes Balears

Ferran Dídac Lluch Dubon

Resum

Actualment, les Illes Balears, així com el conjunt dels països desenvolupats, presenten un model de mortalitat estable, caracteritzat per la concentració progressiva dels òbits en els estrats superiors de la població.

Aquesta situació s'explica per la reducció extrema de la mortalitat infantil i juvenil i pel control de les causes de mortalitat evitables, ja sigui mitjançant campanyes de salut o amb polítiques de control de determinades activitats, com ara la conducció de vehicles de motor, que causen una xifra significativa de defuncions. Aquest retard mitjà del moment de la defunció es reflecteix en l'augment d'una taxa molt coneguda i utilitzada: l'esperança de vida, que a les Illes Balears actualment se situa en els 85 anys per a les dones i sobre els 80 per als homes.

La mort ha esdevingut un fenomen de cada cop més lligat a l'anomenada tercera edat, en un procés que solament podem qualificar de veritable èxit social.

En aquest article, que centram en les dades definitives de les Illes Balears referides a l'any 2015, introduïrem els lectors en aquest nou model de mortalitat i en destacarem els aspectes que estan més lligats a les diferències per edat i sexe, sobretot pel que fa a la tercera edat.

Destacarem els grups principals de mortalitat: les malalties del sistema circulatori (amb especial incidència en les dones), els tumors (molt importants entre els homes) i les malalties respiratòries, i reflexionarem sobre la incidència que l'envelliment té sobre determinats processos degeneratius –com l'Alzheimer– i certs tipus de demència, o altres fonts de mortalitat que poden tenir més prevalença en edats avançades, com serien les causes externes de mortalitat. Fer front amb èxit a l'increment dels casos futurs d'aquestes patologies, tant des d'un punt de vista mèdic com assistencial, és un dels reptes més importants que es presenten a la nostra societat a curt i mitjà termini.

Resumen

Actualmente, las Islas Baleares, como el conjunto de los países desarrollados, presentan un modelo de mortalidad estable, caracterizado por la progresiva concentración de los óbitos en los estratos superiores de la población.

Esta situación deriva de la reducción extrema de la mortalidad infantil y juvenil, y del control de las causas de mortalidad evitables, ya sea mediante campañas de salud o mediante políticas de control de determinadas actividades, como la conducción de

vehículos a motor, que causan una cifra significativa de defunciones. Este retardo medio en el momento de la defunción se refleja en el incremento de una tasa muy conocida y utilizada: la esperanza de vida, que se sitúa actualmente en las Illes Balears en los 85 años para las mujeres y sobre los 80 años para los hombres.

La muerte se ha convertido en un fenómeno cada vez más ligado a la denominada tercera edad, en un proceso que sólo puede calificarse de verdadero éxito social.

A lo largo de este artículo, que se centra en las cifras definitivas de las Illes Balears referidas al año 2015, introduciremos a los lectores en este nuevo modelo de mortalidad, del que destacaremos los aspectos relacionados con las diferencias por edad y sexo, sobretodo por lo que se refiere a la tercera edad.

Descubriremos los principales grupos de mortalidad: las enfermedades del sistema circulatorio (con especial incidencia en las mujeres), los tumores (muy importantes entre los hombres) y las enfermedades respiratorias. Reflexionaremos sobre la incidencia que el envejecimiento tiene sobre determinados procesos degenerativos –como es el Alzheimer–, ciertos tipos de demencia u otras fuentes de mortalidad que pueden presentar una mayor prevalencia en edades avanzadas, como las causas externas de mortalidad. Afrontar con éxito el incremento de los casos futuros de estas patologías, tanto desde un punto de vista médico como asistencial, es uno de los retos más importantes que se presentan a nuestra sociedad a corto y medio plazo.

1. Les defuncions a les Illes Balears

En aquest article, pretenem fer un esbós de les dimensions estructurals de mortalitat a les Illes Balears, en relació amb l'edat i el sexe. Això no obstant, pensem que no és possible fer aquesta anàlisi sense parlar, encara que sigui breument, de les xifres de decessos que es registren actualment al nostre arxipèlag.

Segons dades provisionals de 2016 de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), a les Illes hi va haver poc més de 8.000 defuncions, quan al conjunt de l'Estat van ser 409.099, és a dir, les morts de les Balears representaren poc menys d'un 2% del total.

La taxa bruta de mortalitat (la relació entre la xifra d'òbits i el total de població) és d'un 8,8 per mil per al conjunt de l'Estat i de solament un 7% per a les Illes Balears. Els factors demogràfics estructurals expliquen aquesta taxa tan baixa, ja que les Balears tenen una estructura més jove que la del conjunt de l'Estat, fruit d'uns fluxos immigratoris molt potents i de l'aportació del potencial de fecunditat dels immigrants joves i de la població

jove resident. Això no vol dir, tot al contrari, que no es produeixi un increment significatiu dels efectius de més edat en la nostra societat, la qual cosa origina una de les característiques demogràfiques més significatives de les societats actuals, sinó que aquesta acumulació d'efectius es desdibuixa estructuralment pel volum de població nouvinguda o nounada.

Taula 1 | *Defuncions a les Illes Balears per illes (1986-2015)*

	ILLES BALEARS	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
TOTAL					
1986	6.618	5.563	504	522	29
1987	6.363	5.271	574	488	30
1988	6.237	5.246	469	477	45
1989	6.716	5.624	526	531	35
1990	6.743	5.591	575	545	32
1991	6.895	5.708	583	563	41
1992	6.684	5.579	507	555	43
1993	6.832	5.690	558	550	34
1994	6.650	5.514	540	559	37
1995	6.896	5.716	561	572	47
1996	6.781	5.645	565	532	39
1997	6.959	5.751	571	603	34
1998	7.079	5.844	586	606	43
1999	7.418	6.170	610	591	47
2000	7.309	6.008	641	617	43
2001	6.927	5.831	515	536	45
2002	7.111	5.921	566	590	34
2003	7.356	6.022	670	615	49
2004	7.049	5.764	633	617	35
2005	7.356	6.062	613	643	38
2006	7.250	5.958	607	646	39
2007	7.233	5.976	565	647	45
2008	7.488	6.149	626	665	48
2009	7.794	6.477	634	644	39
2010	7.683	6.327	612	701	43
2011	7.668	6.296	599	722	51
2012	8.068	6.565	645	813	45
2013	7.660	6.193	628	768	71
2014	7.847	6.444	611	751	41
2015	8.322	6.807	646	816	53

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears. Defuncions. Indicadors

L'increment de la longevitat mitjana de les persones (l'esperança de vida) i la reducció del nombre de fills per dona porten a un envelliment progressiu de la població en les societats del nostre entorn i, si no hi ha mecanismes correctors, a l'extinció a llarg termini. A algunes de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol ja es comptabilitzen més defuncions que naixements i, si hi afegim uns fluxos migratoris febles o negatius, arribarem a concloure que el futur demogràfic de determinats indrets és més aviat incert. De fet, les dades provisionals de 2016 ja oferien un creixement vegetatiu negatiu per al conjunt de l'Estat espanyol, això sí, molt feble.

El cas de les Illes Balears és menys greu, atès que la potència dels moviments migratoris i la fecunditat addicional que comporten determinen que, a curt i mitjà termini, els naixements superaran les defuncions. Així, tant des d'un punt de vista del balanç migratori (diferència entre immigrants i emigrants) i del creixement vegetatiu o natural (diferència entre morts i naixements), el balanç és positiu, i, per tant, cal pensar que la tendència demogràfica és de creixement de la població que habita a l'arxipèlag. Aquest increment de la pressió residencial i turística fa que alguns científics es qüestionin sobre la capacitat de càrrega del territori, tema sobre el qual nosaltres no entrarem a debatre. Això no obstant, si esteu interessants a conèixer quina és la càrrega que suporta el nostre arxipèlag, podeu consultar les dades sobre l'Índex de Pressió Humana que publica l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT).

La tendència a l'envelliment demogràfic és, malgrat tot, també una característica demogràfica dels nostre arxipèlag, amb l'acumulació ràpida d'efectius de població de més de 65 anys i que és especialment significativa en les edats més avançades. Així mateix, unes minses taxes de fills per dona (1,24, aproximadament), molt enfora de la taxa de reemplaçament, faran que la tendència s'acceleri els pròxims anys.

Entre els diversos indicadors que existeixen per il·lustrar aquest fet, el de l'anomenada esperança de vida és el més habitual. Aquest indicador estadístic assenyalava la quantitat d'anys que de mitjana una persona pot esperar viure mentre es mantinguin les característiques de salut actuals. Dit d'una altra manera, més crua i comprensible, el moment estadísticament més probable de morir-se. Les darreres dades disponibles de les Illes Balears ofertes per l'IBESTAT, referides a 2015, mostren que les dones ja superen una mitjana de probabilitat de vida de 85 anys, mentre que la dels homes s'acostaria als 80 (79,83). Aquesta bretxa per sexe és un fenomen que ja analitzàrem en anuaris anteriors i sobre el qual solament incidirem per manifestar que existeix una diferència important en l'esperança de vida que beneficia les persones del sexe femení. Aquesta desigualtat en les expectatives de vida es reflecteix en alguna de les característiques que destacarem en aquest article. Per una banda, les taxes de mortalitat superiors per als homes, que expliquen la menor supervivència mitjana, i, per una altra, l'increment de problemes de salut lligats a la senectut i que són el desencadenant de defunció, en el cas de les dones

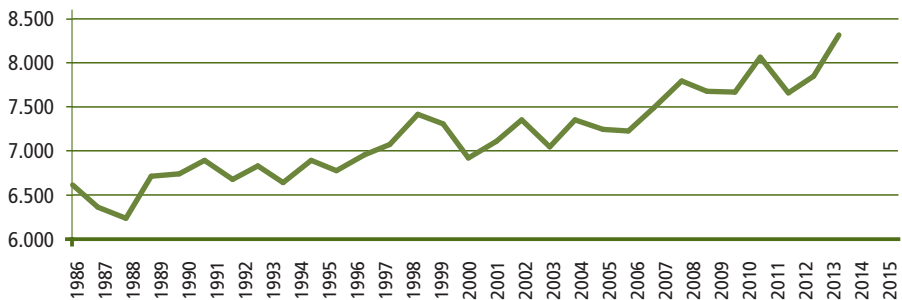
(per exemple, augment de les malalties del sistema circulatori i respiratori, demències, Alzheimer...).

2. Quantes persones es moren a les Illes Balears?

2.1. Anàlisi dels valors absoluts

Si ens fixem en l'evolució de les defuncions per illes els darrers vint anys, comprovarem que la tendència arreu de l'arxipèlag és que el nombre de decessos augmenta d'una manera significativa. Aquesta evidència no és contradictòria amb l'increment de l'esperança de vida: la gent viu més, però finalment i inexorablement, es mor, fet inevitable que convé no perdre de vista. Alguns dels articles publicats en aquest anuari han destacat la necessitat que hom es prepari positivament per a aquest moment, que forma part del procés de la vida. Ser-ne conscients, fins i tot, pot constituir un element enriquidor de la persona i del seu entorn.

Gràfic 1 | Defuncions a les Illes Balears (1986-2015)

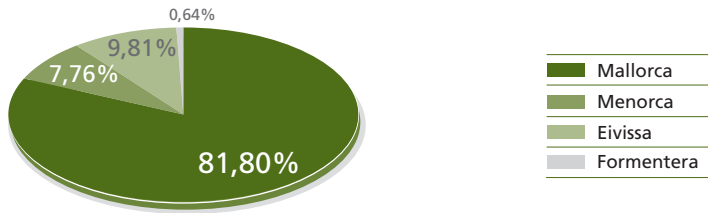
Si fa no fa, tot i la variabilitat interanual, actualment i per a tot l'arxipèlag, es registren prop d'un 20% més de morts que fa vint anys. Així, hem passat de devers 6.500 defuncions anuals al final de la dècada dels vuitanta a aproximadament 8.000.

Si hi reflexionem uns instants, ens adonem que aquestes xifres són bastant elevades: a les Illes Balears es moren una mitjana de més de 650 persones cada mes, això és, devers 22 cada dia! Segur que algú se sorprendrà amb aquesta dada. La veritat és que vivim en una societat en què l'experiència de la mort (a banda d'alguns sectors sanitaris o d'activitats industrials relacionades) la considerem bastant allunyada del dia a dia i, de fet, gairebé solament hi pensem quan afecta algun familiar o conegut directe. Evidentment, aquesta experiència, a més a més, varia molt segons la perspectiva vital i l'edat. Afortunadament,

els patrons de mortalitat general han canviat molt i de cada vegada el pes de les defuncions es concentra en edats més avançades. D'això ja en parlarem més endavant, però fa que la gent jove i madura de la nostra societat vegi la mort com una experiència bastant allunyada en el temps i en l'entorn vivencial.

També vivim en una societat en què suportem un bombardeig constant d'informacions molt variades, i en molts de casos no podem analitzar el que ha succeït en realitat ni reflexionar-hi. Estam tan acostumats a sentir a parlar de xifres i fets catastròfics que de vegades perdem la sensibilitat i la capacitat d'empatia. Darrere cada xifra, almenys en el tema que ens ocupa, hi ha una vida, un entorn, una família, una història...Tot i que l'anàlisi d'aquests aspectes defuig l'àmbit i la finalitat del nostre article, hem considerat oportú fer-hi una petita referència.

Gràfic 2 | *Distribució de les defuncions per illa (Illes Balears, 2015)*

Hi ha una correlació clara entre el volum demogràfic de l'illa i la xifra de defuncions observades. Així, a Mallorca, es concentraren més del 80% dels decessos de tot l'arxipèlag (6.807 òbits). Aquesta xifra, si fa no fa, era la de tot l'arxipèlag fa vint anys i demostra l'augment del nombre de traspassos de què hem parlat suara.

L'illa d'Eivissa ocupa la segona posició quant a nombre total de defuncions: 816, prop d'un 10% del total. Aquesta dada solament pot sorprendre algú que no tingui en compte que Eivissa supera en població Menorca d'ençà dels anys vuitanta del segle passat i que, amb més de 142.000 habitants l'1 de gener de 2016, té més de 50.000 habitants més que Menorca! Aprofitaré per fer un incís i recordar la rapidíssima taxa de creixement experimentat a l'arxipèlag balear les darreres dècades, que és particularment intensa a Eivissa.

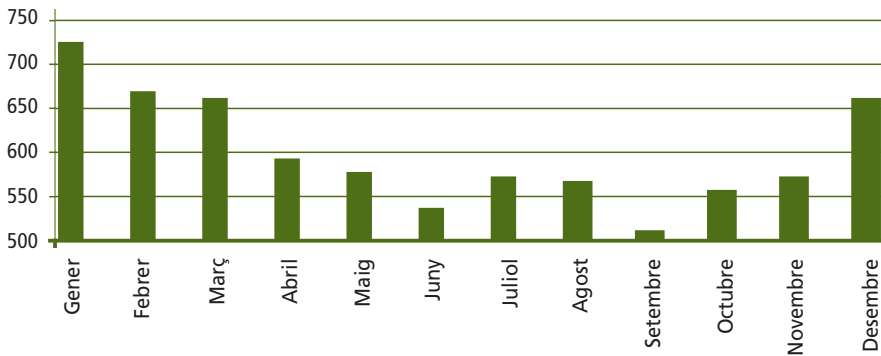
A la tercera posició, amb poc menys d'un 8% del total de defuncions de l'arxipèlag (646 morts), s'hi situaria Menorca, i, finalment, amb molta diferència, Formentera, amb 53 òbits i poc més d'un 0,6% del total.

2.2. L'estacionalitat de les defuncions

Sí, es constata una estacionalitat bastant clara en les dates en què estadísticament hi ha més defuncions, realitat que té uns factors explicatius bastant lògics.

Aquesta estacionalitat dels decessos no és l'únic factor demogràfic en què s'han detectat alguns factors de concentració estadística. Pel que fa als naixements, fins als anys seixanta del segle passat, a l'Estat espanyol la majoria es produïen el mes de març, ja que les fecundacions augmentaven després de les collites agrícoles. Durant els anys setanta i vuitanta, però, la generalització de les vacances d'estiu, sobretot al mes d'agost, feu que el maig guanyés protagonisme com a mes en què hi havia més naixements. D'ençà dels noranta, altres factors com que hi hagi més planificació de la natalitat i que la situació laboral sigui més inestable, en un món en què predominen els serveis, han fet que no hi hagi un patró de distribució tan clar.

Gràfic 3 | Mitjana de defuncions mensuals (Illes Balears, 1986-2015)

Alguns estudis fets sobre el període 1975-2015 per al conjunt de l'Estat espanyol apunten que el mes en què es registren més defuncions és el gener, amb un percentatge mitjà d'un 24% més que la resta. Aquest percentatge pot ser superior algun any en què s'esdevingui una mutació de la grip amb una elevada capacitat d'infecció. En aquest cas, el percentatge pot arribar a ser un 50% més elevat.

L'increment del fred fa que persones fràgils estiguin més exposades a infeccions per virus, com la grip, i bacteris, com la pneumònia. Així mateix, pot contribuir a descompensar patologies cròniques, com la insuficiència respiratòria, la malaltia pulmonar obstructiva crònica o la insuficiència cardíaca.

A l'extrem oposat trobem el setembre, com el mes més benigne quant a nombre de defuncions registrades. Això s'explica perquè és una època moderadament càlida, amb pocs virus i sense onades de calor significatives. Aquest fenomen meteorològic és un risc per a la salut, encara que no és tan important com el fred.

Cal assenyalar que els fenòmens extrems són especialment negatius. Així, serà més danyosa i mortífera una onada de calor que afecti un país on la mitjana de la temperatura és baixa o moderada que quan afecti una zona acostumada a la calor. Una mateixa onada de calor serà més mal tolerada pels habitats de França o Alemanya que no els de Còrdova, en què les elevades temperatures són habituals (enguany han assolit màximes històriques pròximes als 47 °C). De la mateixa manera, una onada de fred pot causar més defuncions en una zona acostumada a temperatures moderades que en una altra on són habituals estacions amb temperatures molt baixes. Però, no són les morts causades directament per fenòmens atmosfèrics les que ens interessin, sinó la relació existent entre les àrees de clima temperat quan hi arriba l'estació freda amb l'increment de la xifra d'òbits.

El gràfic 3 ens permet arribar a unes conclusions similars: el mes més benigne quant a defuncions és el setembre, que, amb devers 501 de mitjana, registra un 40% d'òbits menys que el gener, mes que, amb una mitjana de 720 òbits, concentra més traspassos. De fet, es dibuixa un quadrimestre en què les xifres de defuncions queden clarament per sobre de les de la resta de l'any: des de desembre fins a març, és a dir, des del solstici d'hivern a l'hemisferi nord fins a l'equinocci de primavera; per tant, coincidiria amb la nostra estació hivernal.

2.3. Defuncions per edat i sexe

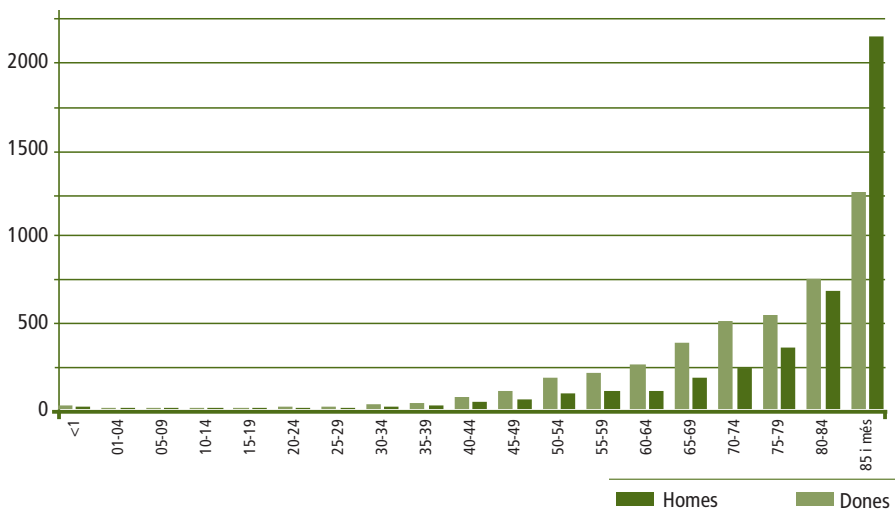
Entrem en l'anàlisi estructural de les defuncions. És important analitzar quina és la situació i l'evolució dels decessos en relació amb dues de les variables bàsiques de la demografia: l'edat i el sexe, ja que és aquesta anàlisi la que en bona mesura ens permetrà definir els principals trets del patró actual de mortalitat.

Taula 2 | *Defuncions per grans grups d'edat i sexe. Illes Balears (1986 i 2015)*

	1986			2015		
	Ambdós sexes	Homes	Dones	Ambdós sexes	Homes	Dones
ILLES BALEARS						
Total	6618	3615	3003	8322	4307	4015
<1	88	46	42	29	16	13
01-04	25	12	13	6	3	3

	1986			2015		
	Ambdós sexes	Homes	Dones	Ambdós sexes	Homes	Dones
05-09	21	13	8	8	3	5
10-14	7	4	3	6	5	1
15-19	44	30	14	8	6	2
20-24	63	44	19	11	8	3
25-29	51	37	14	15	12	3
30-34	42	31	11	35	22	13
35-39	82	54	28	53	34	19
40-44	107	75	32	106	69	37
45-49	133	99	34	148	98	50
50-54	215	165	50	259	175	84
55-59	344	237	107	302	204	98
60-64	452	314	138	358	254	104
65-69	592	393	199	553	377	176
70-74	813	505	308	738	503	235
75-79	1079	596	483	888	535	353
80-84	1105	482	623	1421	743	678
85 i més	1355	478	877	3378	1240	2138

Gràfic 4 | Defuncions per grups quinquennals i sexe. Illes Balears. 2015

Pel que fa al sexe, únicament destacarem que predominen clarament les defuncions masculines per sobre de les femenines. El 2015, a les Illes Balears, aquesta diferència fou d'un 7%, mentre que per al conjunt de l'Estat no arribà a un 2%.

Molt més interessant resulta l'anàlisi conjunta de l'edat i el sexe en relació amb la mortalitat, ja que ens permetrà establir les principals característiques del patró actual de mortalitat de les Illes Balears.

Existeix una tendència significativa que les defuncions es concentrin majoritàriament en els grups de l'anomenada tercera edat. Així, segons dades de 2015, prop del 84% de les morts a les Illes Balears es registraren entre la població de 65 i més anys.

Aquesta tendència és molt evident quan l'interval de temps considerat s'allarga. Així, a començament del segle passat (1905), poc més d'un 23% de la població espanyola es moria amb més de 65 anys i actualment (2014) en són més del 85%. Aquest comportament s'ha assolit gràcies a un descens significatiu de les defuncions entre la població jove i madura, però sobretot entre la que és més jove. A principi del segle XX (1905), a l'Estat espanyol, el grup de població amb una edat compresa entre els 10 i els 64 anys concentrava més de la meitat dels traspassos. L'any 2014 aquest percentatge s'havia reduït, si fa no fa, per quatre i era d'un 14,4%; a més a més, es concentrava en els grups de més edat, això és, a partir dels 50 anys, principalment.

En qualsevol cas, el canvi més espectacular s'ha produït en el descens de la mortalitat entre la població més jove de la societat. La reducció de la mortalitat infantil ha estat espectacular i representa un dels pilars fonamentals en què se sustenta aquest nou patró de mortalitat. Les campanyes massives de vacunació, l'avenç general de la medicina, les millores en infraestructures sanitàries assistencials primàries i especialitzades, les xarxes d'aigua potable i, sobretot, de clavegueram, l'arsenal de medicaments disponibles, les millores en l'alimentació, l'habitatge i l'educació per a la salut són motius que expliquen aquest canvi tan significatiu.

A principi de segle, a l'Estat espanyol, una de cada quatre persones es moria durant la infantesa, una xifra espectacular que revela la fragilitat dels infants davant moltes malalties que avui considerem poc importants, com serien diarrees o afeccions respiratòries. Solament unes quantes dades per il·lustrar aquest fet: l'any 1905 es moriren, a l'Estat espanyol, més de 32.500 menors d'un any a conseqüència de patir diarrea, i prop de 15.000 que tenien entre un i quatre anys; de bronquitis aguda es van morir, respectivament, 13.000 i 7.400 infants. A aquestes malalties hi hauríem d'afegir moltes patologies que avui en dia solament de manera extraordinària arriben a causar la mort, com ara la rosa, l'escarlatina, etc., o de les que estem protegits per les vacunes, per exemple, la meningitis; i d'altres que no són ordinàries actualment, com el còlera o el tifus, o que s'han erradicat, com la pigota.

Actualment, la mortalitat entre el grup de 0-9 anys s'ha reduït extraordinàriament i assoliria uns valors 25 vegades més baixos. Així, solament devers un 0,5% dels difunts registrats el 2015 a les Illes Balears tenien menys de deu anys.

Hi ha diferències significatives entre els homes i les dones quant al moment del decés. Les dades de 2015 per a les Illes Balears (vegeu la taula 2) són molt il·lustratives en aquest sentit. Les defuncions de població jove i adulta masculina (entre els 10 i els 64 anys) dupliquen les registrades entre la població femenina: 1 de cada 5 homes s'ha mort abans de complir els 65 anys, mentre que només en moren 1 de cada 10 dones.

Aquestes diferències són molt significatives en els grups d'edat més joves, que han reduït de manera molt considerable el nombre de casos.

Contràriament, en el grup de 65 i més anys és l'únic tram en què hi ha més morts femenines: 3.580 casos front als 3.398 de masculins, atès que arribem a aquest interval en el límit biològic de l'espècie humana. Aquest topall de cada vegada s'allunya estadísticament, però culmina, finalment, amb la defunció de tots els membres de la societat.

El gràfic 4 ens mostra d'una manera molt eloqüent el patró de defuncions actual de les Illes Balears: unes xifres baixíssimes per als grups d'edat més joves, que prenen progressivament força a partir de la quarantena i, principalment, de la cinquantena, i que mostren una progressió geomètrica amb l'edat. Així mateix, destaca el predomini d'òbits de persones de sexe masculí sobre el femení en totes les edats. Marca el punt d'inflexió l'interval de 80-84 anys, en què es registren unes xifres similars. A partir d'aquest moment, la relació s'inverteix i predominen els decessos de dones d'edat molt avançada, ja que són les dones les que majoritàriament arriben a aquelles edats.

3. Les taxes de mortalitat

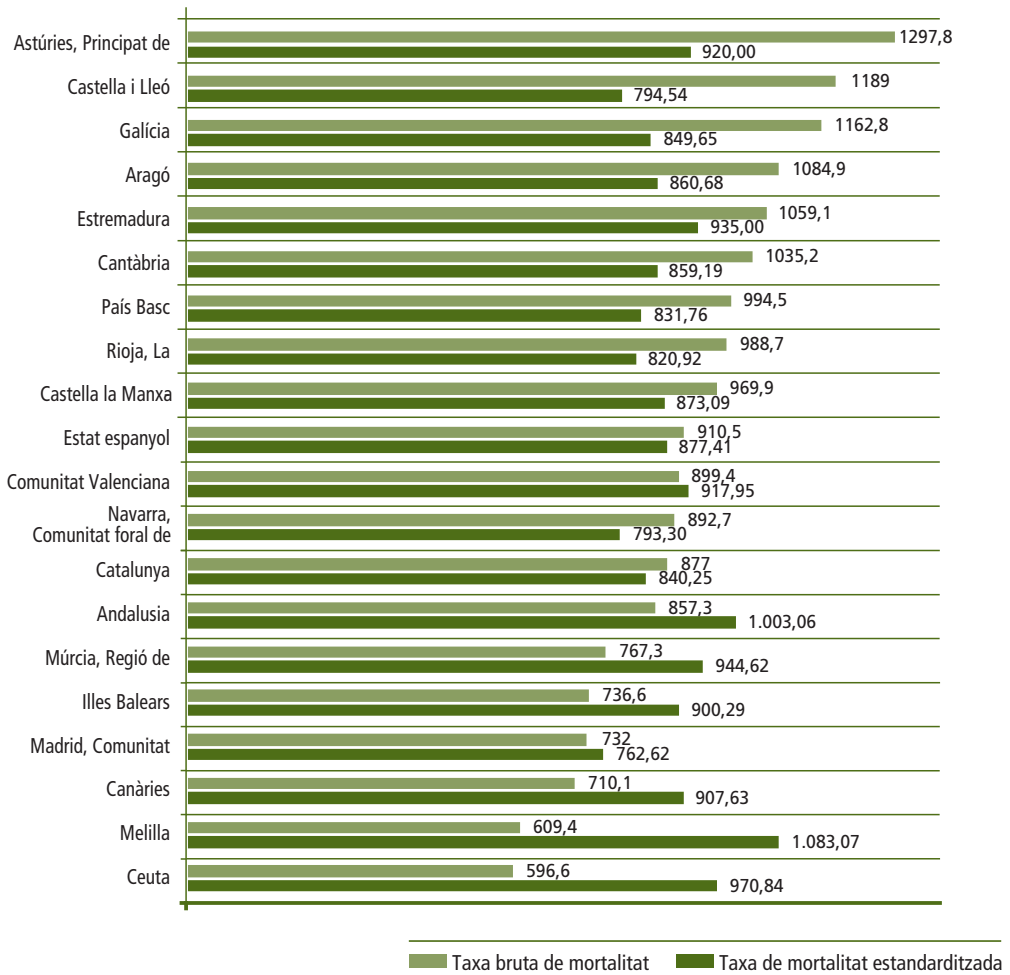
Les taxes de mortalitat són un dels indicadors utilitzats tradicionalment quan hom analitza les defuncions. La taxa bruta és la ràtio que s'estableix entre els òbits registrats a una determinada zona i la població total d'aquella àrea.

Les taxes de mortalitat estandarditzada, en canvi, són un indicador més complex, ja que comparen la mortalitat de distintes àrees a partir de la hipòtesi que totes les àrees presenten una mateixa composició per edat.

Així, d'acord amb les dades de defuncions de l'Institut Nacional d'Estadística referides a l'any 2015, les comunitats autònomes que oferiren una taxa bruta més elevada per 100.000 habitants foren Astúries (1.297,8), Castella i Lleó (1.189) i Galícia (1.162,8), i les

que en presentaren de més baixa foren, a banda de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, les Canàries (710,1), Madrid (732) i les Illes Balears (736,6).

Gràfic 5 | Taxes de mortalitat bruta i estàndard per CA. 2015

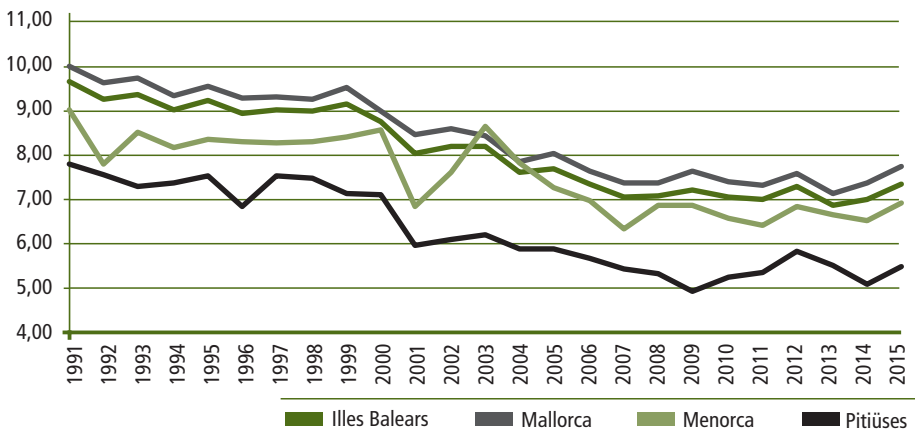
La taxa bruta de mortalitat, amb l'excepció de Ceuta, augmentà a totes les àrees.

Val a dir que hi ha una relació directa entre l'estructura demogràfica de la població i la xifra de defuncions que es registren. Així, els territoris envellits presenten més òbits per una edat mitjana més elevada de la seva població, i, per tant, més propera a les edats en què és més freqüent aquest fenomen.

Les dades estandarditzades pretenen suprimir aquestes diferències estructurals i ens ofereixen unes xifres prou diferents. Les taxes estandarditzades més elevades de mortalitat es registrarien a Melilla (1.083,1), Andalusia (1.003,1) i Ceuta (970,8), mentre que les més baixes es localitzaren a Madrid (762,6), Navarra (793,3) i Castella i Lleó (794,5).

Les Illes Balears se situarien un poc per sobre de la mitjana estatal (877,4), amb una taxa de 900,3.

Gràfic 6 | Taxa bruta de mortalitat per illa. Illes Balears (1991-2015)

L'evolució de les taxes brutes de mortalitat a les Illes Balears durant el període 1991-2015 mostra una tendència clara de descens inicial i una certa estabilització final, entorn a uns valors baixos en comparació amb els d'altres regions de l'Estat espanyol. Aquestes taxes es relacionen amb una estructura demogràfica molt dinàmica, rejevenida pels potents fluxos migratoris i els naixements lligats a la fecunditat que afegeixen els contingents migratoris de tipus laboral. I també, com ja sabem, per un increment de l'esperança de vida, tant dels homes com de les dones.

Destaquen particularment la baixa taxa bruta de mortalitat de les illes Pitiüses, que assolía un valor del 5,51 per 1.000, molt per sota de la mitjana de l'arxipèlag (7,37 per mil).

4. Anàlisi de les causes de defunció

Tot seguit intentarem posar de relleu quines van ser les principals causes de les defuncions que es registraren a les Illes Balears, d'acord amb les darreres dades definitives disponibles.

4.1. Principals causes de defunció per grups de malalties

Les 8.322 defuncions que hi va haver a les Illes Balears el 2015 (IBESTAT) suposen un augment d'un 6,05% dels decessos generals totals i d'un 1,41% de les causes externes de mortalitat respecte de l'any anterior. Aquests xifres són un 1% inferiors en el primer cas i dues dècimes superiors en el segon, pel que fa a les mitjanes estatals.

Les principals causes de mort a les Illes Balears segueixen el mateix patró que les del conjunt de l'Estat espanyol, amb uns percentatges gairebé idèntics.

Taula 3 | *Defuncions per grans grups d'edat i sexe. Illes Balears (1986 i 2015)*

	2015	2014	2010	2005	2000	Variació 2014/2015	Variació 2000/20015
Ambdós sexes							
Total	6.618	3.615	3.003	8.322	4.307	4.307	4.015
TOTAL DEFUNCIONS	8.322	7.847	7.683	7.356	7.309	6,05	13,86
I MALALTIES INFECCIOSES I PARASITÀRIES	246	157	112	146	123	56,69	100,00
II TUMORS	2.198	2.117	2.129	1.928	1.803	3,83	21,91
III MALALTIES DE LA SANG/ÒRG. HEMATOPOÈTIC/TRAST.IMMUNITAT	31	42	38	30	22	-26,19	40,91
IV MALALTIES ENDOCRINA, NUTRICIONAL I METABÒLICA	383	298	221	219	211	28,52	81,52
V TRASTORN MENTAL I DEL COMPORTAMENT	334	397	356	233	256	-15,87	30,47
VI-VIII MALALTIES SISTEMA NERVIÓS I ÒRGANS DELS SENTITS	533	469	443	308	229	13,65	132,75
IX MALALTIES DEL SISTEMA CIRCULATORI	2.418	2.288	2.451	2.471	2.615	5,68	-7,53
X MALALTIES DEL SISTEMA RESPIRATORI	927	778	627	779	788	19,15	17,64
XI MALALTIES DEL SISTEMA DIGESTIU	355	368	387	369	396	-3,53	-10,35
XII MALALTIES DE LA PELL I DEL TEIXIT SUBCUTANI	21	35	30	12	20	-40,00	5,00
XIII MALALTIES SIST. OSTEOMUSCULAR I DEL TEIXIT CONJUNTIU	87	105	87	90	52	-17,14	67,31
XIV MALALTIES DEL SISTEMA GENITOURINARI	272	263	258	248	182	3,42	49,45
XV EMBARÀS, PART I PUERPERI	1	0	0	0	0	-	-
XVI AFECCIONS PERINATALS	16	17	23	21	27	-5,88	-40,74
XVII MALFORMACIÓ CONGÈNITA I ANOMALIA CROMOSÒMICA	15	15	17	19	20	0,00	-25,00
XVIII SÍMPTOMES, NO CLASSIFICATS EN UNA ALTRA BANDA	125	143	186	161	214	-12,59	-41,59
XX CAUSES EXTERNES DE MORTALITAT	360	355	318	322	351	1,41	2,56

continua

	2015	2014	2010	2005	2000	Variació 2014/2015	Variació 2000/20015
Homes							
TOTAL DEFUNCIONS	4.307	4.049	3.991	3.874	3.838	6,37	12,22
I MALALTIES INFECCIOSES I PARASITÀRIES	116	85	62	77	62	36,47	87,10
II TUMORS	1.309	1.278	1.316	1.194	1.119	2,43	16,98
III MALALTIES DE LA SANG/ÒRG. HEMATOPOÈTIC/TRAST.IMMUNITAT	13	20	16	11	6	-35,00	116,67
IV MALALTIES ENDOCRINA, NUTRICIONAL I METABÒLICA	184	147	99	84	83	25,17	121,69
V TRASTORN MENTAL I DEL COMPORTAMENT	114	145	116	92	87	-21,38	31,03
VI-VIII MALALTIES SISTEMA NERVIÓS I ÒRGANS DELS SENTITS	214	186	162	126	94	15,05	127,66
IX MALALTIES DEL SISTEMA CIRCULATORI	1.101	1.052	1.137	1.168	1.207	4,66	-8,78
X MALALTIES DEL SISTEMA RESPIRATORI	551	453	372	457	486	21,63	13,37
XI MALALTIES DEL SISTEMA DIGESTIU	200	200	211	186	205	0,00	-2,44
XII MALALTIES DE LA PELL I DEL TEIXIT SUBCUTANI	6	12	11	4	7	-50,00	-14,29
XIII MALALTIES SIST. OSTEOMUSCULAR I DEL TEIXIT CONJUNTIU	30	36	25	23	12	-16,67	150,00
XIV MALALTIES DEL SISTEMA GENITOURINARI	131	127	118	116	73	3,15	79,45
XV EMBARÀS, PART I PUERPERI	0	0	0	0	0	-	-
XVI AFECCIONS PERINATALS	10	12	12	13	14	-16,67	-28,57
XVII MALFORMACIÓ CONGÈNITA I ANOMALIA CROMOSÒMICA	5	9	10	10	10	-44,44	-50,00
XVIII SÍMPTOMES, NO CLASSIFICATS EN UNA ALTRA BANDA	73	59	94	75	106	23,73	-31,13
XX CAUSES EXTERNES DE MORTALITAT	250	228	230	238	267	9,65	-6,37
Dones							
TOTAL DEFUNCIONS	4.015	3.798	3.692	3.482	3.471	5,71	15,67
I MALALTIES INFECCIOSES I PARASITÀRIES	130	72	50	69	61	80,56	113,11
II TUMORS	889	839	813	734	684	5,96	29,97
III MALALTIES DE LA SANG/ÒRG. HEMATOPOÈTIC/TRAST.IMMUNITAT	18	22	22	19	16	-18,18	12,50
IV MALALTIES ENDOCRINA, NUTRICIONAL I METABÒLICA	199	151	122	135	128	31,79	55,47
V TRASTORN MENTAL I DEL COMPORTAMENT	220	252	240	141	169	-12,70	30,18
VI-VIII MALALTIES SISTEMA NERVIÓS I ÒRGANS DELS SENTITS	319	283	281	182	135	12,72	136,30
IX MALALTIES DEL SISTEMA CIRCULATORI	1.317	1.236	1.314	1.303	1.408	6,55	-6,46
X MALALTIES DEL SISTEMA RESPIRATORI	376	325	255	322	302	15,69	24,50
XI MALALTIES DEL SISTEMA DIGESTIU	155	168	176	183	191	-7,74	-18,85
XII MALALTIES DE LA PELL I DEL TEIXIT SUBCUTANI	15	23	19	8	13	-34,78	15,38

continua

	2015	2014	2010	2005	2000	Variació 2014/2015	Variació 2000/20015
XIII MALALTIES SIST. OSTEOMUSCULAR I DEL TEIXIT CONJUNTIU	57	69	62	67	40	-17,39	42,50
XIV MALALTIES DEL SISTEMA GENITOURINARI	141	136	140	132	109	3,68	29,36
XV EMBARÀS, PART I PUERPERI	1	0	0	0	0	-	-
XVI AFECCIONS PERINATALS	6	5	11	8	13	20,00	-53,85
XVII MALFORMACIÓ CONGÈNITA I ANOMALIA CROMOSÒMICA	10	6	7	9	10	66,67	0,00
XVIII SÍMPTOMES, NO CLASSIFICATS EN UNA ALTRA BANDA	52	84	92	86	108	-38,10	-51,85
XX CAUSES EXTERNES DE MORTALITAT	110	127	88	84	84	-13,39	30,95

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)

Els tres primers capítols de la *Classificació internacional de malalties, 10a revisió (CIE-10)* de l'OMS, per nombre de defuncions a les Illes Balears el 2015, foren les malalties del sistema circulatori (2.418 difunts i un 26,41% del total), els tumors (2.198 òbits i un 26,06% del total) i, a molta distància, les malalties del sistema respiratori (927 i un 11,14% del total).

En aquests tres grups s'ha produït un increment percentual significatiu el darrer any, però, a efectes de tendència, si analitzem la variació entre les dades de 2000 i 2015, comprovarem que es produeix un important increment percentual en els capítols dels tumors (prop d'un 22%) i malalties respiratòries (17,6%), mentre que les malalties del sistema circulatori presenten una certa tendència a l'estabilització i, fins i tot, un descens del nombre d'òbits. L'increment dels capítols dels tumors i també d'altres malalties de naturalesa degenerativa reflecteix el progressiu envelliment de la població i els efectes que això té en indicadors com el tipus de mortaldat que es registra.

Un altre patró de mortalitat important és que hi ha diferències entre els homes i les dones, fins i tot en els principals grups de defuncions.

També aquest patró és comú a l'Estat espanyol i, per tant, no n'oferirem les xifres per no saturar el lector, que les podrà consultar directament a la base de dades de l'INE o a la nota de premsa del 27 de febrer de 2017 dedicada a les defuncions segons la causa de mort.

El 2015 es registraren 4.307 morts d'homes a les Illes Balears. El dels tumors, amb 1.309 decessos, es presenta com el principal grup de malalties entre els homes com a causa de defunció, amb un percentatge superior a un 30% del total. Les malalties del sistema circulatori, amb 1.101 òbits i un poc més d'una quarta part de les defuncions entre els homes, ocupa la segona posició, mentre la tercera l'ocupen les malalties del sistema respiratori, amb 551 casos i poc menys d'un 13% del total.

Taula 4 | *Defuncions totals per principals grups (CIE-10) per illes (any 2015)*

	ILLES BALEARS	MALLORCA	MENORCA	EIVISSA	FORMENTERA
TOTAL DEFUNCIONS	8.322	6.807	646	816	53
I MALALTIES INFECCIOSES I PARASITÀRIES	246	211	15	20	0
II TUMORS	2.198	1.789	177	222	10
III MALALTIES DE LA SANG/ ÓRG. HEMATOPOÈTIC/TRAST. IMMUNITAT	31	24	3	4	0
IV MALALTIES ENDOCRINA, NUTRICIONAL I METABÒLICA	383	308	27	43	5
V TRASTORN MENTAL I DEL COMPORAMENT	334	281	29	22	2
VI-VIII MALALTIES SISTEMA NERVIÓS I ÒRGANS DELS SENTITS	533	435	43	51	4
IX MALALTIES DEL SISTEMA CIRCULATORI	2.418	2.005	196	205	12
X MALALTIES DEL SISTEMA RESPIRATORI	927	751	67	102	7
XI MALALTIES DEL SISTEMA DIGESTIU	355	300	17	36	2
XII MALALTIES DE LA PELL I DEL TEIXIT SUBCUTANI	21	21	0	0	0
XIII MALALTIES SIST. OSTEOMUSCULAR I DEL TEIXIT CONJUNTIU	87	66	15	6	0
XIV MALALTIES DEL SISTEMA GENITOURINARI	272	220	25	26	1
XV EMBARÀS, PART I PUERPERI	1	1	0	0	0
XVI AFECCIONS PERINATALS	16	10	0	6	0
XVII MALFORMACIÓ CONGÈNITA I ANOMALIA CROMOSÒMICA	15	10	0	4	1
XVIII SÍMPTOMES, NO CLASSIFICATS EN UNA ALTRA BANDA	125	99	8	15	3
XX CAUSES EXTERNES DE MORTALITAT	360	276	24	54	6

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)

L'any 2015 es registrà una xifra d'òbits femenins més baixa que la dels homes i foren 4.015. Els dos primers grups de defunció s'inverteixen respecte de la classificació masculina. Així, entre les dones, el grup principal de causes de mort són les malalties del sistema circulatori, amb gairebé un terç del total i responsable de 1.317 decessos. En el segon lloc s'hi posicionen els tumors, responsables de poc més d'una cinquena part de les defuncions femenines, amb 889, i, finalment, les malalties del sistema respiratori, amb 376 òbits i menys d'un 10% del total.

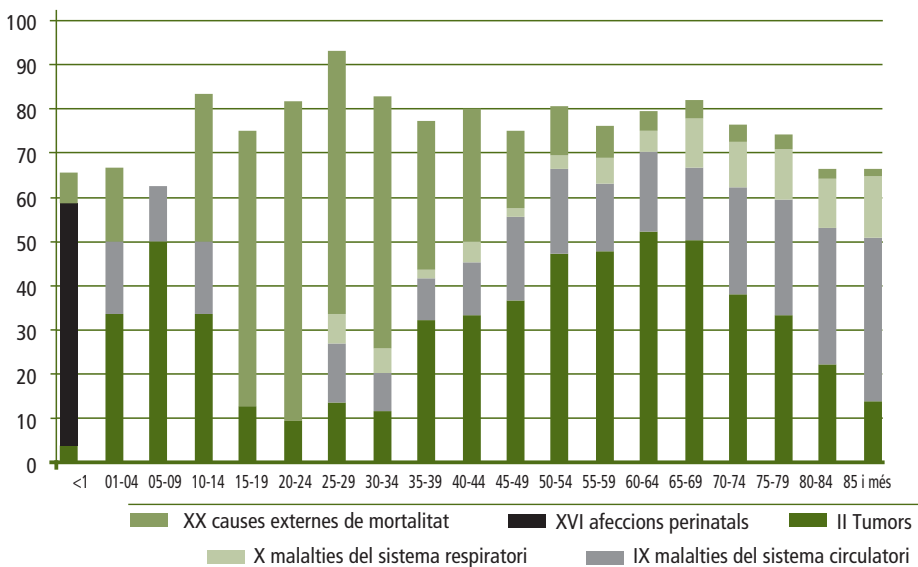
Si analitzéssim el perfil de mortalitat per illes, també arribaríem a unes conclusions molt similars pel que fa a les causes principals de defunció per sexes, per la qual cosa solament us n'oferim les dades per si voleu completar l'anàlisi en l'àmbit del vostre interès.

4.2. Principals causes de mort segons l'edat

La distribució de les principals causes de mort segons l'edat també presenta un patró característic, que tot seguit resumim. Aquest perfil no solament caracteritza la causalitat de les defuncions de les Illes Balears de 2015, sinó que és un model extrapolable al conjunt de l'Estat i reflecteix el patró actual de les causes de mort.

Les principals causes de decés entre la població de menys d'un any són les afeccions perinatals i les malformacions congènites, amb un percentatge de causalitat destacadíssim. Actualment, el controls prenatals, els diagnòstics genètics i els processos de gestació assistida amb selecció embrionària, si és el cas, fan que les defuncions en aquest grup siguin de cada vegada menys freqüents.

Gràfic 7 | *Principals causes de defunció segons grup quinquennal d'edat. Illes Balears (any 2015)*

Entre 1 i 14 anys, el factor de mortalitat predominant són els tumors (40%) i, amb una certa presència, les causes externes (15%). Si ho recordem, les taxes de defunció suportades per aquests grups d'edat són molt baixes i, per tant, poden presentar-se significatives

variabilitats interanuals que modificarien en bona mesura la distribució percentual, sense que suposin canvis en la representació de les causalitats.

Entre els 15 i els 39 anys, les causes de mort predominants són les externes (49%, a les Illes Balears, el 2015), tot i que ja a partir dels 35 augmenta la incidència dels tumors (1/3 el 2015).

A partir dels 40 anys, en què encara és molt important el pes de les defuncions per causes externes, i fins als 79, el factor més destacat són els tumors (aproximadament, 4 de cada 10 decessos).

En el grups d'edat més avançat, a partir dels 80 anys, i sobretot a partir dels 85, les malalties del sistema circulatori (un poc més d'una de cada tres) són les que ocupen el primer lloc com a causa de mort, seguides pels tumors; a més, es registra una creixent incidència de les malalties del sistema respiratori.

Taula 5 | *Defuncions per grans grups d'edat i per causes de mort principals, per illes. Illes Balears (any 2015)*

	ILLES BALEARS	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
Menys de 16 anys	50	35	3	12
Total més freqüents: menys de 16 anys	38	27	0	11
Menys de 16 anys: II Tumors	9	9	0	0
Menys de 16 anys: XVI Afeccions perinatals	16	10	0	6
Menys de 16 anys: XVII Malformació congènita i anomalia cromosòmica	7	5	0	2
Menys de 16 anys: XX Causes externes	6	3	0	3
16 - 24 anys	18	17	0	1
Total més freqüents: 16 - 24 anys	12	11	0	1
16 - 24 anys: XX Causes externes	12	11	0	1
25 - 44 anys	209	163	11	35
Total més freqüents: 25 - 44 anys	160	122	11	27
25 - 44 anys: II Tumors	58	44	7	7
25 - 44 anys: IX Malalties del sistema circulatori	23	18	1	4
25 - 44 anys: XX Causes externes	79	60	3	16
45 - 64 anys	1.067	857	73	137
Total més freqüents: 45 - 64 anys	696	565	46	85
45 - 64 anys: II Tumors	507	410	35	62

continua

	ILLES BALEARS	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
45 - 64 anys: IX Malalties del sistema circulatori	189	155	11	23
65 o més anys	6.978	5.735	559	684
Total més freqüents: 65 anys o més	4.697	3.862	383	452
65 anys o més: II Tumors	1.622	1.324	135	163
65 anys o més: IX Malalties del sistema circulatori	2.203	1.831	183	189
65 anys o més: X Malalties del sistema respiratori	872	707	65	100

Font: Institut Balear d'Estadística

4.3 Una anàlisi més acurada de les malalties del sistema circulatori i els tumors com a causes de defunció a les Illes Balears

Intentarem, tot seguit, afinar un poc més les causes de defunció. Ho farem a partir de l'anàlisi de la llista reduïda de malalties que s'agrupen en els grans grups de malalties que hem analitzat a l'epígraf anterior.

Entre les malalties del sistema circulatori, que convé recordar que són les que provoquen el nombre general més elevat de defuncions a les Illes, destaquen les isquèmiques del cor (infarts: 259), altres malalties isquèmiques (419) i les malalties cerebrovasculars (471, a les Illes Balears el 2015).

Per sexes, també trobem diferències prou significatives. Entre els homes, les malalties isquèmiques del cor són responsables d'un nombre elevat de defuncions, mentre que les malalties cerebrovasculars ho són en el cas de les dones.

Pel que fa als tumors, el segon grup de causes de defunció més important a l'arxipèlag i al conjunt de l'Estat espanyol, destaquen, en primer lloc, els de pulmó, bronquis i tràquea, molt lligats al tabaquisme, i, amb 401 decessos el 2015, foren la causa de prop d'1 de cada 5 per càncer a les Illes Balears. El de còlon en causà 254, que suposaren poc més d'1 mort de cada 10 per càncer.

Per sexes, la importància dels tumors com a causa de defunció és molt diversa, no solament per la diferent prevalença de determinats hàbits, sinó pel fet de tenir fisiologies diferents i òrgans propis d'un sexe determinat. Així mateix, convé recordar que, en els homes, els tumors són el principal grup de malalties que originen, finalment, el traspàs dels qui els pateixen. Un fet pot resultar revelador en aquest sentit: prop del 75% de les defuncions per càncer el 2015 a les Illes Balears afectaren membres del sexe masculí (298).

Entre els homes, el càncer que causà més defuncions el 2015 fou el de pulmó, bronquis i tràquea. Aquest càncer, amb 298 casos, suposà gairebé 1 de cada 4 morts per càncer entre els homes. En segona posició, apareix, com ho feia també en la distribució general per ambdós sexes, el càncer de còlon, que, amb 146 difunts, suposà un 11,15% de decessos per càncer entre els homes. Finalment, en tercera posició i amb 100 defuncions el 2015, sorgeix el càncer de pròstata, que forma part de sistema reproductor masculí.

Entre les dones, el càncer responsable de més morts és el de mama, que, amb 140, representa un 16% de les defuncions femenines per càncer. Com a curiositat, cal dir que el càncer de mama no és exclusiu de les dones, tot i que la prevalença entre els homes és molt baixa. Hem volgut fer aquesta puntualització perquè, el 2015, un home es morí a conseqüència d'aquesta patologia. En el segon lloc, com en els homes, s'hi situa el càncer de còlon, amb 108 defuncions i un 12% de les femenines per càncer, i, en tercer lloc, el càncer responsable de la majoria de morts per càncer entre els homes: el càncer de pulmó, bronquis i tràquea, amb 103 casos i un percentatge similar a l'anterior.

4.4. Les malalties que causen més morts a les Illes Balears

Hem decidit afegir dues taules amb les causes més freqüents de defuncions a les Illes Balears l'any 2015. Una ofereix les patologies detallades que provocaren més de 100 morts i l'altra, les principals causes per sexe.

Taula 6 | *Causes més freqüents de defunció per sexe i per illes. Illes Balears (any 2015)*

Homes	ILLES BALEARS	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
Tumor maligne de la tràquea, dels bronquis i del pulmó	298	234	20	44
Malalties cròniques de les vies respiratòries inferiors	270	216	18	36
Altres malalties isquèmiques del cor	235	188	16	31
Altres malalties del cor	202	166	14	22
Malalties cerebrovasculares	200	156	18	26
Diabetis mellitus	157	126	9	22
Altres malalties del sistema respiratori	156	134	8	14
Insuficiència cardíaca	155	130	11	14
Tumor maligne del còlon	146	125	9	12
Infart agut de miocardi	140	120	10	10
Altra malaltia del sist. nerviós i dels òrgans dels sentits	112	90	6	16
Malalties hipertensives	110	88	12	10
Pneumònia	101	77	6	18

continua

Dones	ILLES BALEARS	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
Malalties cerebrovasculars	271	228	23	20
Malalties hipertensives	239	195	21	23
Insuficiència cardíaca	238	205	19	14
Malaltia d'Alzheimer	226	186	16	24
Altres malalties del cor	216	184	20	12
Trastorns mentals orgànics senil i presenil	214	181	18	15
Altres malalties isquèmiques del cor	184	159	13	12
Altres malalties del sistema respiratori	179	146	18	15
Diabetis mellitus	150	121	13	16
Tumor maligne de la mama	140	118	10	12
Infart agut de miocardi	119	95	12	12
Tumor maligne del còlon	108	92	3	13
Tumor maligne de la tràquea, dels bronquis i del pulmó	103	85	7	11

En les primeres posicions, quant a nombre de casos, trobem distints tipus de tumors, entre els quals destaca el maligne de bronquis i pulmons, que ocupa la primera posició com a causa de defunció, i d'altres com el maligne de còlon, el maligne de mama, de fetge i vies biliars, de pàncrees, de bufeta urinària i de pròstata; diverses malalties del sistema circulatori, entre les quals destaquen la insuficiència cardíaca, la malaltia isquèmica crònica del cor i l'infart agut de miocardi; determinades malalties del sistema respiratori (altres patologies pulmonars obstructives cròniques, pneumònia o altres trastorns respiratoris) i algunes malalties degeneratives del sistema nerviós central (Alzheimer, demències...).

El llistat de les principals causes de mort reforça el que diguérem a l'epígraf dels grups de defunció (importància de les malalties del sistema circulatori, els tumors i les malalties respiratòries) i posa de relleu la presència de causes pròpies d'edats avançades, relacionades amb els processos degeneratius lligats a l'envelliment demogràfic. Això perfila el model de defunció actual: un model concentrat en els estrats superiors de la piràmide d'edat o, si ho voleu dir d'una altra manera, en la tercera edat.

Hi ha, com ja hem esmentat abans, diferències importants segons el sexe i les causes de mort. Entre els homes, predominen els tumors i algunes malalties lligades a hàbits de consum tòxic, com el tabaquisme (càncer de pulmó, tràquea i bronquis) o el consum excessiu d'alcohol (càncer hepàtic), com també determinades malalties del sistema circulatori (malalties hipertensives, infarts, malalties isquèmiques o accidents cerebrovasculars) i del sistema respiratori (pneumònia, malalties cròniques de les vies inferiors i altres afeccions del sistema respiratori).

Taula 7 | Defuncions per causes de mortalitat externa per sexe i grup d'edat. Illes Balears (any 2015)

	Total	Edat						85 i més	65 i més	% 65 i més anys / Total
		65-69	70-74	75-79	80-84	85 i més	65 i més			
Ambdós sexes										
XX CAUSES EXTERNES DE MORTALITAT	360	22	28	29	33	58	170	47,22		
Accident de trànsit de vehicles de motor	53	1	4	6	5	2	18	33,96		
Altres accidents de transport	10	2	0	0	1	0	3	30,00		
Caigudes accidentals	53	5	7	7	6	16	41	77,36		
Ofegament, submersió i sufocació	59	3	6	4	7	21	41	69,49		
Accidents a causa del foc, fum i substàncies calentes	7	0	1	0	0	0	1	14,29		
Enverinament accidental per psicofàrmacs i drogues	30	0	0	1	1	4	6	20,00		
Altres enverinaments accidentals	1	0	0	0	1	0	1	100,00		
Altres accidents	33	1	1	5	5	13	25	75,76		
Suïcidi i lesions autoinfligides	93	9	9	5	5	1	29	31,18		
Homicidis	7	0	0	0	0	0	0	0,00		
Events d'intenció no determinada	9	1	0	0	1	0	2	22,22		
Complicacions de l'atenció mèdica i quirúrgica	3	0	0	1	1	0	2	66,67		
Altres causes externes	2	0	0	0	0	1	1	50,00		
Homes										
XX CAUSES EXTERNES DE MORTALITAT	250	17	20	18	18	29	102	40,80		
Accident de trànsit de vehicles de motor	41	1	3	2	2	1	9	21,95		
Altres accidents de transport	10	2	0	0	1	0	3	30,00		
Caigudes accidentals	35	4	7	4	3	9	27	77,14		
Ofegament, submersió i sufocació	37	2	5	4	4	9	24	64,86		
Accidents a causa del foc, fum i substàncies calentes	7	0	1	0	0	0	1	14,29		
Enverinament accidental per psicofàrmacs i drogues	25	0	0	1	1	1	3	12,00		
Altres enverinaments accidentals	0	0	0	0	0	0	0	0,00		
Altres accidents	20	0	1	3	3	7	14	70,00		
Suïcidi i lesions autoinfligides	62	7	3	4	3	1	18	29,03		
Homicidis	4	0	0	0	0	0	0	0,00		
Events d'intenció no determinada	6	1	0	0	0	0	1	16,67		
Complicacions de l'atenció mèdica i quirúrgica	2	0	0	0	1	0	1	50,00		
Altres causes externes	1	0	0	0	0	1	1	100,00		

Dones	Total	65-69	70-74	75-79	80-84	85 i més	65 i més	% 65 i més anys / Total
XX CAUSES EXTERNES DE MORTALITAT	110	5	8	11	15	29	68	61,82
Accident de trànsit de vehicles de motor	12	0	1	4	3	1	9	75,00
Altres accidents de transport	0	0	0	0	0	0	0	
Caigudes accidentals	18	1	0	3	3	7	14	77,78
Ofegament, submersió i sufocació	22	1	1	0	3	12	17	77,27
Accidents a causa del foc, fum i substàncies calentes	0	0	0	0	0	0	0	
Enverinament accidental per psicofàrmacs i drogues	5	0	0	0	0	3	3	60,00
Altres enverinaments accidentals	1	0	0	0	1	0	1	100,00
Altres accidents	13	1	0	2	2	6	11	84,62
Suïcidi i lesions autoinfligides	31	2	6	1	2	0	11	35,48
Homicidis	3	0	0	0	0	0	0	0,00
Events d'intenció no determinada	3	0	0	0	1	0	1	33,33
Complicacions de l'atenció mèdica i quirúrgica	1	0	0	1	0	0	1	100,00
Altres causes externes	1	0	0	0	0	0	0	0,00

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)

La primera causa de defunció entre les dones foren les malalties cerebrovasculars. Així mateix, deixant de banda malalties gairebé exclusives de la dona, com el càncer de mama, que provoca una xifra important de defuncions, trobem malalties en els primers llocs de causa de mort en què el pes d'aquest col·lectiu és molt superior al dels homes: Alzheimer (prop del 70% de les 326 defuncions a les Illes el 2015 foren de dones), les demències no especificades (amb el 72% del total), la malalties cardíaca hipertensiva i la hipertensió primària (un 71% dels casos, aproximadament). Predominen, en tot cas, les defuncions per malalties del sistema circulatori (malalties cerebrovasculars, insuficiència cardíaca, infarts...), els tumors (a banda del de mama, els de còlon i del sistema respiratori) i les malalties respiratòries. El model de defunció reflecteix els processos degeneratius lligats a una esperança de vida molt superior a la dels homes.

4.5. Les causes externes de mortalitat

Les causes externes de mortalitat són aquelles no relacionades amb problemes de salut derivats de malalties, sinó que es deuen a accidents o a altres causes exteriors, com ara homicidis, suïcidis o ofegaments, per esmentar-ne alguns exemples.

No és, ni de bon tros, el grup de causes més important, atès que les 360 d'aquest epígraf significaren un 4,3% del total de l'arxipèlag el 2015. Si en parlem és perquè algunes de les causes en aquest epígraf tenen una certa incidència en el grup de la tercera edat i perquè moltes vegades s'hi dedica una atenció específica.

Les causes externes de mortalitat tenen més prevalença en els homes. Així, el 2015, els 250 homes morts per causes incloses en aquest epígraf suposaren el 70% del total.

L'anàlisi per edat mostra que els casos de defuncions per causes externes és ben important entre els membres de la tercera edat. Els 170 òbits d'aquest grup representaren més d'un 47% del total de casos.

En aquest col·lectiu, també predominen els difunts masculins (102) per sobre dels femenins (68). És important matisar, però, que, quan calculem el pes de les defuncions registrades sobre el total de cada sexe, podem comprovar que els homes de la tercera edat morts per causes externes són poc menys d'un 41% del total d'homes finits per causes externes, percentatge que s'acosta al 62% en el cas de les dones.

Els grups de causes externes que registraren, el 2015, més casos són els suïcidis, com a primera causa; els ofegaments, les submersions i les sufocacions i els accidents de trànsit, després.

Entre la tercera edat, les causes externes que produïren més defuncions foren les caigudes accidentals i els casos d'ofegaments, de submersions i sufocacions, amb 41 morts en cada grup. Després, els suïcidis (29) i altres accidents (25).

Cal destacar la importància que té el col·lectiu de la tercera edat en alguns epígrafs de mortalitat externa. Així, més del 75% de les morts per caigudes accidentals foren de persones d'aquest col·lectiu. Un percentatge molt similar representarien els difunts per altres accidents i prop del 70% serien els casos d'ofegament, de submersió i sufocació.

Aquest col·lectiu també destaca en altres causes externes, poc importants quantitativament, com ara els enverinaments accidentals (un únic cas i d'un membre de la tercera edat) o les complicacions de l'atenció mèdica i quirúrgica (2 dels 3 difunts eren d'aquest col·lectiu).

Destaquem que la importància de les defuncions d'aquest grup entre els membres de la tercera edat està lligada als processos de deteriorament motriu, sensorial, físic o mental que acompanyen els processos d'envelliment i que condueixen, com sabem, a la mort, ja sigui per una determinada malaltia o per una causa externa de mortalitat.

Tot seguit dedicarem un breu epígraf a parlar dels suïcidis.

4.6. Els suïcidis

Els suïcidis són la causa de defunció que produeix més preocupació i alarma social, i, a més, és el primer factor de mortalitat externa, molt per sobre dels accidents de trànsit, de les caigudes i dels ofegaments accidentals.

L'any 2015 es registraren, a l'Estat espanyol, 3.910 suïcidis, dada que suposa un increment entorn a un 25% en cinc anys, taxa que és inferior a la mitjana europea.

L'any 2015 es produïren 93 suïcidis a les Illes Balears: 62 d'homes i 31 de dones. Aquest fet confirma que hi ha més tendència suïcida entre els homes, característica del patró general de mortalitat.

Pel que fa al sistema utilitzat per cometre'l, en primer lloc i amb gairebé el 50% dels casos, destaca el penjament, que registrà 45 casos, 37 dels quals eren homes. En segon lloc, destaca llençar-se des d'un lloc elevat, amb 15 casos, 7 dels quals eren homes i 8, dones. Uns anys enrere, a Mallorca, molts suïcides triaven la zona del cap Blanc per precipitar-se a la mar amb el vehicle.

Pel que fa a la resta de mètodes, hi ha diferències entre homes i dones. Els primers utilitzen més les armes de foc i objectes tallants, i les drogues i els narcòtics, més les segones.

Pel que fa a l'edat, es produeixen suïcidis en tots els grups d'edat, però sembla que n'augmenta el nombre a partir dels 40 anys. Prop d'un terç dels suïcides a les Illes Balears, l'any 2015, foren de la tercera edat (29 suïcides de 65 i més anys, 18 dels quals eren homes).

4.7. Un cas especial de mortalitat: defuncions de no residents

No volíem acabar l'article sense comentar que, a més de les defuncions de residents, que hem analitzat per extreure'n el patró de mortalitat, també es produeixen defuncions de visitants temporals.

A les Illes Balears, l'any 2015 es produïren 356 defuncions de no residents, 233 dels quals eren homes (65%) i 133, dones.

Com a causes principals de defunció destaquen, en primer lloc, les malalties del sistema circulatori, amb 141 morts, el 67% de les quals eren homes, i, en segon lloc, les causes externes, amb 73 decessos, el 64% de les quals eren homes.

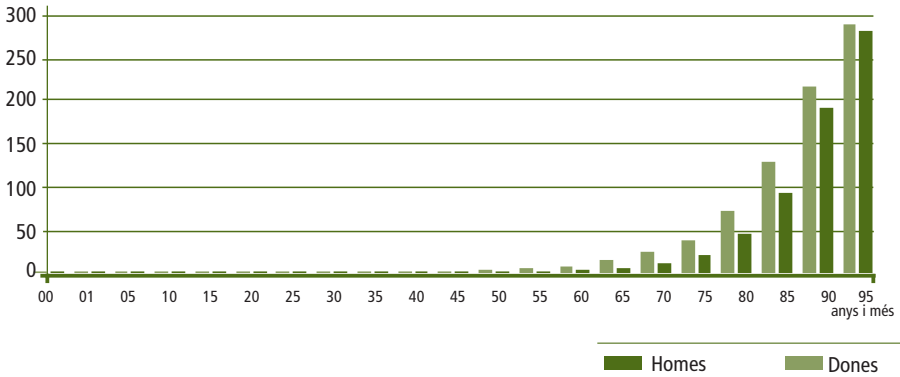
Les causes externes de defunció tenen més representació entre la població més jove, mentre que les malalties del sistema circulatori afecten principalment la població de més de 50 anys.

5. Conclusions

- Hi ha més defuncions d'homes que de dones. Aquest és un tret característic de les societats desenvolupades, en què, atesa l'escassa incidència en la mortalitat dels embarassos i els períodes puerperals, i la major longevitat de les dones, les taxes de mortalitat dels homes són més elevades.
- Es detecta una tendència creixent en la xifra de defuncions registrades. Pel que fa a les Illes Balears, aquest fet es deu a una doble circumstància. D'una banda, al gran increment demogràfic general experimentat, i, de l'altra, per l'acumulació d'efectius en el llindar superior de la piràmide d'edat.
- De cada cop la mort arriba a edats més tardanes, fruit de l'increment de l'esperança de vida i, sobretot, per la reducció de la mortalitat infantil i juvenil. Així, més del 83,5% de les defuncions de 2015 a les Illes Balears es produïren entre el grup dels 65 i més anys. Una xifra que assolía el 85% per al conjunt de l'Estat espanyol. Si ens inventéssim un terme per descriure el model actual de mortalitat, hauríem de parlar de la «terceraedatització» de la mortalitat. Que hi hagi moltes defuncions a la tercera edat és un èxit de la societat, que ha aconseguit que els seus membres visquin més anys (i també millor) que en èpoques anteriors.
- Hi ha diferències importants pel que fa a les causes de defunció segons l'edat. En el moment posterior al naixement, predominen les afeccions perinatals i congènites;

en els joves, són les causes externes (accidents de trànsit, caigudes...) les que tenen més protagonisme; en els adults, els tumors passen a ocupar el lloc més destacat, i, finalment, en les persones de més edat, les morts es produeixen majoritàriament per problemes del sistema circulatori, tumors i problemes respiratoris.

Gràfic 8 | Taxa de mortalitat específica per mil habitants estimada per edat i sexe. Illes Balears. 2015

- Hi ha, així mateix, diferències importants quant a les defuncions i el sexe. Els homes es moren més i més prest, i la seva primera causa de mortalitat són els tumors, seguida per les malalties del sistema circulatori i les respiratòries. En canvi, entre les dones, s'inverteix l'ordre de les dues principals causes de mortaldat. Així, el primer lloc, l'ocupen les malalties del sistema circulatori i, el segon, els tumors; el tercer lloc és compartit per les malalties respiratòries.

Evidentment, aquestes diferències també es detecten quan recorrem a escales de més detall i analitzem malalties més concretes. N'hi ha algunes que, amb repercussió important en les defuncions, presenten una xifra de casos destacats i són específiques (o gairebé) d'un sexe determinat. Aquests serien, per exemple, els casos de càncer maligne de pròstata o el càncer de mama en la dona.

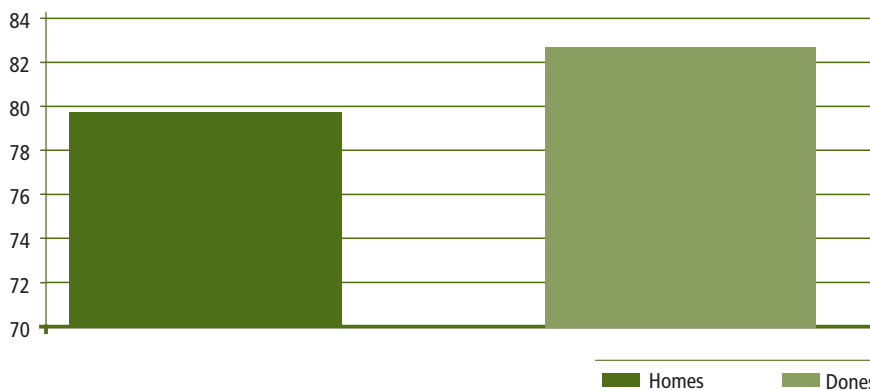
Podem destacar, també, determinades malalties degeneratives que tenen és prevalença en les dones, perquè viuen més anys.

- Són molt importants, tant quantitativament com qualitativament, les afeccions degeneratives del sistema nerviós i malalties com l'Alzheimer, que provoquen abans de la mort situacions d'alta demanda assistencial i que impliquen la necessitat d'una resposta sociosanitària adequada. A més a més, com que la previsió és que l'esperança de vida

continuí augmentant i també de manera molt significativa el nombre d'efectius de la tercera edat, aquestes patologies també seran molt més habituals.

- Així mateix es detecta una incidència elevada de la mortalitat per causes externes en el grup de la tercera edat. Ho comprovem si comparem el pes d'aquest grup de població (13,5% del total) amb el percentatge de casos que la tercera edat representa en el total de defuncions per causes externes (47%) (vegeu la taula 8). La major fragilitat física i la progressiva pèrdua d'habilitats perceptives, motrius i psicològiques, estarien darrere diverses causes que han provocat la defunció de membres del col·lectiu (caigudes accidentals, ofegaments, complicacions mèdiques...).
- Les defuncions per causes externes tenen més representació general entre els homes. També és així en la tercera edat. Però, si analitzem el pes per sexe del col·lectiu sobre el total de difunts per sexe, comprovarem que el pes d'aquesta causa guanya protagonisme en les dones de la tercera edat, que suposen prop del 62% de les defuncions femenines totals, mentre que els homes del col·lectiu no arriben a un 41%. Com sabem, les dones tenen una esperança de vida més llarga, cosa que es reflecteix en els processos degeneratius que expliquen l'elevada incidència d'accidents amb conseqüència de mort, que hem descrit al punt anterior.

Gràfic 9 | *Esperança de vida en nèixer. Illes Balears. 2002 -2015*

Referències bibliogràfiques

Abellán, A. i Pujol, R. (2017). Un perfil de las personas mayores en España. 2017. Indicadores estadísticos básicos. *Informes Envejecimiento en Red, 15*. CSIC. Ministeri d'Economia i Competitivitat. Recuperat de: <http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/enred-indicadoresbasicos17.pdf>

IBESTAT – www.ibestat.cat

Padró d'habitants, 1 de gener de 2016

Estadística de defuncions

Índex de Pressió Humana (IPH)

INE – www.ine.es

Indicadors demogràfics

Taules de mortalitat

Ramiro, D.; Pujol, R. i Abellán, A. *Patrón de mortalidad de la población española*. Blog recuperat de: <https://envejecimientoenred.wordpress.com/2016/03/30/patron-de-mortalidad-de-la-poblacion-espanola/>

Autor

FERRAN DÍDAC LLUCH I DUBON

Maó (1965). Geògraf. Ha publicat diversos llibres i articles sobre la geografia i demografia de les Illes Balears. Durant alguns anys, ha estat coautor del capítol de sanitat de l'*Informe econòmic i social*, de Sa Nostra, i del capítol sobre demografia i llar, de la *Memòria econòmica i social* del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

En el camp de l'envelliment, destaquem –a banda d'altres– els articles publicats a l'*Anuari de l'Envelliment de les Illes Balears*, com ara «Introducció a l'estudi de la població estrangera de 65 i més anys resident a les Illes Balears en el context de la nova fase demogràfica multicultural» (*Anuari* 2010, 17-74); «Anàlisi de les característiques del sobreenvelliment femení a les Illes Balears» (*Anuari* 2011, 21-77); «La població nonagenària a les Illes Balears: una aproximació estadística» (*Anuari* 2012, 49-76); «Les noves tecnologies i la tercera edat a les Illes Balears» (*Anuari* 2013, 103-141); «Els impactes ocults de la crisi econòmica en la tercera edat» (*Anuari* 2014, 153-182); «Recuperar la llengua del cor: el coneixement i l'ús de la llengua catalana de la població de 65 i més anys a les Illes Balears» (*Anuari* 2015, 25-62), i «Un perfil aproximat de la població de la tercera edat a les Illes Balears. Indicadors estadístics bàsics» (*Anuari* 2016, 31-94).

Dedicatòria

A Fraternal Lluch Tudurí, mon pare, que actualment lluita amb fe i serenor contra un càncer metastàtic.